Kárpátok Művészeti
és Kulturális Egyesület

Emlékalbum

Báró Perényi Zsigmond
(1783-1849)

Nagyszőlősön mind a mai napig él egy legenda. Amikor 1848-ban kitört a forradalom és szabadságharc, Perényi Zsigmond megparancsolta családjának, hogy mindaddig tartsák nyitva a kastély kapuját a szabadságharc katonái előtt, míg ő vissza nem tér a csatából. Amikor leverték a szabadságharcot, a család hiába várta vissza Perényi Zsigmondot tárt kapukkal, a családfő nem érkezett meg. Sajnos rá is lesújtott a bosszúálló zsarnok hóhérkeze. A Perényi kastély kapuja azóta is nyitva áll, hogy hirdesse az újrakezdés lehetőségét és parancsát.

Perényi báró szelleme Nagyszőllősőn

A hazafias politikus és a versszerető ember

Báró Perényi Zsigmond 1783. november 18-án született a kárpátaljai Beregszász-Végardón. Nemzetünk azon nagyjai közé tartozik, akiknek élete és halála is példaértékű lehet, sőt kell, hogy az legyen számunkra.

A bárót éppen ezért nem lehet egy lapon említeni mondjuk Széchenyivel, vagy Kossuthtal, de mindenképpen lehet Gróf Batthyány Lajossal. A Perényi Zsigmondról fennmaradt források tanulmányozása után mindenképpen egy kiváló magyar ember élete, valamint a politikában kimagasló magyar főnemes munkássága rajzolódik ki előttünk, de ugyancsak ezen források alapján egy olyan emberi lét befejezése is elénk tárul, ami egyszerre hátborzongató és magasztos.

A 18. század második felében született a Bereg vármegyei Beregszász-Végardón főnemesi családban. A reformátusvallású Perényi család ekkora már kiemelkedő szerepet játszik országunk keleti felében, kiváltképpen Bereg, Ung és Ugocsa vármegyékben. Apja báró Perényi István, Ung vármegye főispánja, a debreceni kerületi tábla elnöke, édesanyja mauriczi báró Horváth Éva.

A kis Zsigmond beleszületett abba a Magyarországba, ahol Mária Terézia (1740-1780) után II. József (1780-1790) „Kalapos királyunk" uralkodott éppen a Habsburg-Lotharingiai házból, akiről köztudott volt, hogy kb. hatezer rendeletet adott ki uralkodása tíz esztendője alatt, melyekből csak hármat nem vont vissza halálos ágyán (türelmi rendelet, jobbágyrendelet és a nyelvrendelet). E két uralkodó abszolutisztikus kormányzása sem menthette már meg a feudalizmust a teljes összeomlástól. A XIX. század elején Európát a napóleoni háborúk és a háborúhoz kapcsolódó rövid távú gazdasági konjunktúra (fellendülés) jellemezte, amely elsősorban annak volt köszönhető, hogy a gyengébb minőségű gabonát is jó áron el lehetett adni a hadban álló seregeknek. A háború befejezésével azonban a fellendülés átfordult az ellenkező irányba és hosszú távon dekonjunktúrát idézett elő. Magyarország akkoriban egy félkarú óriáshoz hasonlított, azaz fejlett mezőgazdaságát ellensúlyozta a gyenge ipara, és emellett, még nem történt meg a népességrobbanás, nem volt egységes piac, tőkefelhalmozódás, Nemzeti Bank, vagy éppen kereskedelmi társaságok. Mindezt alapjaiban változtatta meg az a reformkor, amelynek szerves részét, közreműködőjét je-

Kassai tanulóévek

lentette az időközben politikussá érett Báró Perényi Zsigmond.

Zsigmond a nagyszombati középiskolai tanulmányai után Kassán tanult jogot, majd Pesten és Pozsonyban készült a közéleti pályára.

Szűkebb pátriájában kezdte gyakorolni a közéleti munkát. 1808-tól Bereg vármegye főjegyzője, 1814-től alispánja, majd 1825-től 1829-ig első alispánja.

Indulás a nagyszőlkősi kastélyból

Közéleti életében volt egy kis megszakítás. Állítólag 1811-ben mint alispánt hivatallal is megkínálták, de ő nem fogadta el. Nem sokkal ezután egy titkos feljelentés alapján királyi biztost küldtek ellene a megyére, de a vizsgálatok nem alapozták meg a rosszakaratú feljelentést, azonban a tisztalelkű, főnemes magyar bárót olyannyira megviselték a történtek, hogy lemond hivataláról és ettől kezdve az 1825/27-es országgyűlésig a birtokain gazdálkodott.

1830-tól tanácsos a magyar királyi helytartóságnál, majd Felvidék királyi biztosa, a tartományi bizottság elnöke.

Országos közéleti szereplése 1808-tól egészen haláláig folyamatos. Kezdetben Ung, majd később Bereg vármegye országgyűlési követe. A „politikai karrier" 1833-ban teljesedik be, amikor születési jogon, és mint főispán a főrendi ház tagjává választották. A felsőtábla szabadelvű kissebségének tagjaként a Perényi névhez hűen harcosan képviselte az örökváltság

és a hűbéri viszonyok eltörlésének ügyét, a közteherviselés ügyét, de ugyanilyen hévvel támogatta a Lánchíd építését, vagy védelmezte a szólásszabadságot. Egy biztos, hogy a fennmaradt visszaemlékezések alapján nagy aktivitás jellemezte országgyűlési munkáját, és az igazi reformkori politikus jellemét több egykorú idézet is alátámasztja.

A gazdálkodó báró

Méltatta őt többek között a „Legnagyobb Magyar" – **Gróf Széchenyi István** is, aki 1825 szeptember 26-án (a kerületi ülésről készült jegyzőkönyvében) a következőt jegyzi le: *„Perényi haltet nun eine, a magyar szívet gerjesztő beszédet."* Azaz, hogy a báró igencsak a magyar szívet melengető beszédet mondott az ülésen. Micsoda beszéd lehetett az, amelyet Széchenyi így méltatott. Sajnálatos módon csak elképzelni lehet, hogy miről is szólhatott ez a beszéd, mivel jelen állás szerint nem tudni arról, hogy fennmaradt volna az utókorra. Szerencsére azonban találni más forrást Perényi báró politikai munkájáról: Vahot Imre (1820-1879) író, szerkesztő a következő magasztos szavakkal jellemezte a politikus Perényit:

„És ezen tiszteletre méltó ősz hazafiak sorában illő hódolattal kell üdvözölnünk báró Perényi Zsigmondot, ki kormányhivatalnok létére is ugyszólván egy maga, mindenkor hű bajnoka volt a szabadelmű, az ellenzéki pártnak. És az ugocsai főispánban nem csupán a tiszta hazafiui szándokot, hanem a törvényhozói értelmességet is becsülnünk kellett. Beszédeit igaz magyarhoz illő nyiltság, tiszta öntudatot tanusitó derültség, s előadását nyomatékosság, férfias erély bélyegzé."

Felszólalás az országgyűlésben (fent)
Gróf Széchenyi István méltatja Perényi Zsigmondot (lent)

Kölcsey Ferenc (1790 – 1838)

Perényi csodálói között volt nemzeti imánk atyja, **Kölcsey Ferenc** is. 1829 júliusában Szatmár megyében tisztújításra került sor, és ezzel a lehetőséggel akart élni a politikai pályára készülő Kölcsey Ferenc is, aki 1829. június 27-ei keltezéssel meghívó levelet írt Báró Perényi Zsigmondnak, a Szatmár megyével szomszédos Bereg vármegye alispánjának. Kölcsey ekkor, a már országosan ismert és elismert politikust, hazafias szónokot szerette volna meghívni a tisztújítás vendégeként. A költő és az ismert politikus ekkor már nem voltak teljesen ismeretlenek egymás előtt. Történt ugyanis még 1823-ban, hogy egy csatorna átadásnál Surányban, az egyik helyi birtokos, bizonyos Bay György felolvasta a jelenlévőknek – közöttük az akkor már alispán Báró Perényi Zsigmondnak – a költő *Dobozi és Vanitatum vanitas* című költeményeit. A bárónak annyira tetszettek a költemények, hogy újra és újra felolvastatta azokat. Bay György minderről beszámolt később a költőnek írott levelében, amelyben idézte Perényi méltató szavait is:

„Perényi azt mondá hogy ebbe nem tsak fülei érzik a' szépet hanem szemei is mintegy valamely remek képnek gyönyörü rajzolatain tétováznak 's merengenek."

Álljon itt a kettő közül az egyik vers, abból is egy részlet, amely olyannyira elnyerhette a hazafi Perényi tetszését. Valószínű, hogy a nemesi magyar szívet **Dobozi Mihály** hőstörténetét versbe faragó költemény dobbantotta meg igazán. A hős magyar katona esete 1526 után a maróti csatát követően történhetett meg. Amikor a magyar tábor elesett Dobozi Mihály feleségét lovára kapva kitört a janicsárok között és örült vágtában menekült az őt üldözők elől. Amikor már majdnem beérték őket, a hű asszony könyörgésére Dobozi leszúrta a feleségét, hogy az ne kerülhessen élve az ellenség kezére, ő maga pedig utolsó erejéig küzdött a vérszomjas törökkel. A történetet bizonyára már ismerhette a művelt báró, de költeményként akkor hallhatta először.

Székely Bertalan (1835–1910): Dobozi Mihály és hitvese, 1860 – olaj, vászon, 52x73 cm – Hansági Múzeum, Gyurkovich Gyűjtemény, Mosonmagyaróvár

„És elfordul, s felöleli
Nyögő nejét karjába,
És hü vasát megszenteli
Meréltvén oldalába;

És rontván a vad nép közé
Ád s vesz halált mindenfelé,
S omolván drága vére
Hölgyének rogy testére."

Kölcsey Ferenc: Dobozi (utolsó versszak) Cseke, 1821. november 4.

1829 nyarán a megyei tisztújítás előtt Kölcsey levelet írt hát Perényi Zsigmondhoz. Részletek az eredeti levélfogalmazványból:

„B. Perényi Zsigmondnak

Mtgos Báró, Ngos Ur, Szathmár Vgyének a' ránk jövő Julius 7dik napján Nkárolban tisztválasztása leszen; 's midőn ezt Nagyságodnak tudtára adni szerencsések vagyunk, egyszer 's mind hazafiúi bizodalommal könyörgünk, hogy benünket, mint a'Bereg Vármegyével szomszédos hazának fijait, akkori jelenléte által megörvendeztetni méltóztassék. Az a' dicsőség, mellyet Nagyságod Beregnek esztendőkig tartott szerencsés kormányával, 's az Ország' gyűlésein kitündöklött, szent hazafiúságával érdemlett, régen forró tisztelőjivé tett minket Nagyságodnak; 's egy illy lélekkel telyes Férjfiú megjelenése erőt öntene belénk és hitet az iránt, hogy a' választás' nagy fontosságu munkáját mind magunkra, mind az egész hazára nézve hasznosan fogjuk bevégezhetni. Jól tudja Ngod azt, 's érezzük mi is, hogy nem csak miénk a' haszon és kár ha Vgyénk' kormányára erős vagy gyáva, hű vagy hütetlen férjfiak választatnak."

„Éljen szerencsésen a' Méltóságos Báró, 's fogadja el tőlünk a' legforróbb, legszínetlenebb tiszteletet mellyel holtig maradunk."

Perényi Zsigmond segíti Kölcsey Ferenc politikai előmenetelét

A történet vége az, hogy Perényi Zsigmond elfogadta a meghívást, és részt vett a tisztújító gyűlésen, ahol Kölcseyt végül tiszteletbeli aljegyzővé választották, és ezzel elkezdődött a költő hét éves politikai pályafutása. 1832-ben főjegyzővé, majd még ugyanebben az évben országgyűlési követté választották. 1836-tól azonban újra csak az irodalomnak élt egészen 1838. augusztus 24-én bekövetkezett haláláig.

Ők ketten aztán találkoztak még egyszer utoljára, de akkor már csak Perényi báró képviselte a földi létet.Kölcsey Antónia jegyezte fel naplójában 1840. augusztus 19-én a következőket:

„Tegnap Báró Perényi 'Sigmond volt itt, Csekén 's meglátogatá Ferencz bácsim sírját."

Perényi báró Kölcsey Ferenc sírjánál

A szabadságharc éveiben - 1848-1849

1848-ban, a forradalom kitörésének évében a báró már 65 éves volt.

A haza szeretete és Kossuth Lajos hívó szava azonban erősebb volt annál, mint, hogy az öreg Perényi otthon maradva kényelmes kastélyában, messziről szemlélje az eseményeket.

A magyar kormány tagjaival közösen

A báró még az előző évben tevékenyen részt vett az Ellenzéki Nyilatkozat előkészítő munkálataiban. 1848. március 03.-án tagja volt annak a küldöttségnek, amely képviselői feliratot vitt Bécsbe a királynak, május és júniusban pedig – visszautasítván különböző miniszteri tárcákat – a magyar kormányt képviselte az erdélyi országgyűlésen. 1848. június 25-től a főrendi, illetve a felsőház alelnökeként az országgyűlés egyik legtevékenyebb szereplője. Több felsőházi bizottságba beválasztották, ilyen volt a válaszfelirati, vagy az elemi oktatási bizottság. 1848. augusztus 29.-én és szeptember 16-án részt vett az Ausztriába irányuló tárgyalóküldöttségben, de ugyanebben az évben még mindezek mellett ellátta az úrbériségi kármentesítési bizottság elnöki teendőit is.

1848 szeptemberének eseményei végérvényesen visszafordíthatatlanná tették a fegyveres forradalom eseményeit, és többek között Báró Perényi Zsigmond sorsát is megpecsételték. Perényi a szeptemberi fordulatot követően – Mailáth György távollétében – mint alelnök a felsőház elnöki funkcióit is ellátta október végéig. 1848. október 03.-tól egészen 1849. április 19.-ig fontos szerepet játszik a Honvédelmi Bizottmány munkájában is.

1849 – a vég

A bécsi udvar, úgy vélte, hogy Magyarországon leverték a zendülést, ezért kiadatja az uralkodóval **1849. március 4-én** az olmützi manifesztumot (oktrojált alkotmány), mely elvben a Birodalom minden nemzetiségének egyenjogúságot ígért, egyben **megszüntette Magyarország függetlenségét,** beolvasztva a Birodalom tartományai közé.

Báró Perényi Kossuth egyik legnagyobb híveként követi a törvényhozást, mikor azt a fővárosból Debrecenbe költöztetik. Időközben Majláth György véglegesen visszavonul az elnökségből, így Perényi másodelnökként már egyben elnöke is a felsőháznak, amely 1849. március 12.-től újra ülésezett Debrecenben. Az ő elnökségével összesen 22 ülést tartottak.

- Függetlenség és halálos ítélet -

Április 14-én a debreceni nagytemplomban kihirdetik a Habsburg-ház trónfosztását.
A döntéseket megfogalmazó Függetlenségi Nyilatkozatot, mely nagyrészt Kossuth munkája volt, április 19-én **A' MAGYAR NEMZET FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZATA** címmel tették végleges szövegezésben és nyomtatásban közzé, amelyet a magyar nemzet törvényesen egybegyűlt főrendjei és képviselői nevében **Almásy Pál**, a képviselőház elnöke **báró Perényi Zsigmond**, a felsőház másod-elnöke, és **Szacsvay Imre**, mint az országgyűlés jegyzője írtak alá. Utóbbi kettő ezért később az életével fizetett.

Függetlenségi Nyilatkozat aláírása

A 13 aradi vértanú

A válaszreakció természetesen nem váratott sokáig magára. A császár segítséget kért I. Miklós orosz cártól, aki 1849. május 09.-én kiáltványban tudatta, hogy beavatkozik, amelyet nemsokára tett is követett és közel 200 ezer katonával támadt Magyarországra, miközben a császári sereg Haynau vezetésével 160 ezer katonával. Az események innentől kezdve vészesen felpörögtek. Kossuth Dembinszkit nevezte ki a fősereg élére. Bem július 31-én Segesvárnál vereséget szenved (itt halt hősi halált a szabadságharc lánglelkű költője Petőfi Sándor). Nemsokára Kossuth leváltja Dembinskit és helyére Bem tábornokot nevezte ki, aki azonban augusztus 09-én vereséget szenvedett Haynautól Temesvárnál. A szabadságharc sorsa innentől kezdve végleg megpecsételődött, hiszen a fősereg teljesen szétesett, Kossuth lemondott és a hatalmat az egyetlen harcképes magyar sereg parancsnokának Görgey Artúrnak adta át, aki augusztus 13-án a világosi-síkon feltétel nélkül letette a fegyvert. Az elkövetkezendő hónapok eseményei a megtorlásról szólnak. Honvédtisztek, politikusok, gerillák, népfelkelők, nemzetőrök. Mi sem jellemezte jobban a megtorló gépezetet, minthogy a perek, az ítélethirdetések, azok megerősítése, a lelki vigasz és a kivégzések egyetlen nap alatt zajlottak.

1849. október 06.-án kerültek a legtöbben a kivégzőosztag elé, vagy a bitófa alá. Ezen a napon végezték ki egyszerre a magyar szabadságharc 13 katonatisztjét. Néhány nap múlva Kazinczy Lajost, aki így a 15. aradi vértanú jelzőjével vonult be a magyar történelem mártírjai közé, hiszen Aradon még korábban, és valószínűleg elsőként Ormai Norbert ezredest végezték ki. Nemsokára aztán jöttek a politikusok is.

"Ó mily szép világ, s mily nehéz tőle válni!"

A Bohus kastélyban

Kossuth Lajos, mint kormányzó elnök még 1849. május végén kinevezte Perényi bárót a Hétszemélyes Törvényszék elnökévé, mely tisztet a báró egészen augusztus 11-éig betöltött. A felsőház utolsó 62. ülését május 31-én tartották meg utoljára Debrecenben, majd egy rövid pesti tartózkodást követően az országgyűlés továbbmenekült Szegedre. Perényi Zsigmond július végéig szegeden tartózkodott az országgyűléssel, majd a végsőkig kitartva a kormánnyal együtt ő is Aradra menekült. A képviselőház itt még augusztus 11-én utoljára összeült, a felsőház azonban valószínűleg már nem működött. A szabadságharc bukásakor Báró Perényi Zsigmond nem akart külföldre menekülni, igaz, hogy rábeszélésre megpróbálta egyszer, de hamarosan visszatért a Bohus-kastélyba (ahol ő is el volt szállásolva), és emelt fővel várta az ellenséget. Elfogatásáról Bohus Jánosné Szögyény Antónia - akinek világosi kastélyában ment végbe a fegyverletételi egyezmény is - többek között ezt írta a naplójában:

„Világosra 15-én érkezett Lubkowitz őrnagy egy tiszttel, hogy Duscheket, Perényit és Stullert elfogja s az államkincstárt átvegye. Lubkowitz szigorú, rideg katona volt. Reggelinél a hadviselés iránt tudakozódott s akkor szóba jött a 9-ik honvéd zászlóalj. Azt mondták: hősiesen harczoltak. Erre azt válaszolá: Mint osztrák tiszt nem hallgathatom, hogy lázadókat hősöknek nevezzenek."Amikor augusztus 16-án az ősz Perényit is elvezették, az a kastély teraszán összefonta karjait, felsóhajtott s így búcsúzott a szabadságtól és az élettől: "Ó mily szép világ, s mily nehéz tőle válni! Isten veletek, nőm, gyermekem, én nem látlak többé titeket!"

Búcsú az élettől

- Báró Perényi Zsigmond utolsó levelei -

Részletek a Vasárnapi Újság 1899. október 22. - 43. számából:

„A hazafias magatartásáért vértanú-halált szenvedett báró Perényi Zsigmond családja három oly levelet engedett át lapnak közlés végett, melyeket kivégzése előtti éjszaka írt. A három levél közül kettő még éjfél előtt 1849. október 23.-án kelt s az egyik baráti levél Pogány Józsefhez (melyet csak 1854 június 11-én kapott meg), a másik pedig, mely csak hivatalos másolatban került a család birtokába, Mikó Imre inspektorhoz volt címezve. A harmadik levelet 1849. október 24-én, vagyis halála napjának hajnalán nejéhez intézte. Ez német nyelven volt írva. Mélyen megható e levelekben úgy a nyugodt, férfias hang és rendületlen lelki erő, mint főleg az a gyöngédség és nagy szeretet, mellyel családja sorsáról és fia neveléséről gondoskodni kivan. Nem fél a haláltól s nem sajnálja az életet, csak övéiért aggódik utolsó pillanataig."

Búcsúlevelek a siralomházból

I. I'ogány József úrnak Debreczenben. - I'esten, a siralomházból. Október 23-án 1849.

„Kedves Barátom !

Linquenda Tellus sine, sat. Ugy halok meg, mint Horatz tanítá. Most 10 óra, és hatkor holnap nem élek. A sors így adá, pedig lelkem tiszta; erre azonban a rendkívüli eseményekben számítani soha sem kell. Fogadd tehát szives köszönetemet irántam és családom iránt bizonyított őszinte barátságidért és részvétedért; áldjon meg a jobb sors nőddel, kedves Borosammal egyetemben! Hasztalan lett volna minden iparkodás ; a fekete könyvben meg volt írva. – Halálom módja nem becstelenség sem reám, sem reátok nézve, mert csupán politikai esemény. Hanem, ime, halálom előtt egy pár órával esdeklek előtted, pártold és gyámolítsad családomat ügyeiben, mert minden vagyonomat elvette az ítélet. Közleni fogja véled nézeteimet, mert bizodalma a legnagyobb irántad ós levelemben, – ha kezébe jut, – mennyire lehet e rövid idő alatt, mert három órától fogva irkálok, kifejtvén azokat. Sem sokat, sem keveset írni való, időm nincsen már, és csak még egyre kérlek. írjál, vagy irass Szoboszlay által Sombory volt barátomnak, hogy minek utána 5500 pengő forintot fizettem ki helyette a nagy intereseken kívül, most minek utána nőm, fiam s anyósom koldusbotra jutottak, vegye lelkére, ha csak egy részében is, időnként enyhíteni sorsát családomnak pénz fizetése s tartozása lerovásával. Szívesen búcsúzok Szoboszlaytól, Kisstől és Schwarztól – ez utóbbit nőm meg fogja keresni, nevében kérem, legyen jó tanácsadója, s ezen nem normális állapotban részt vevő barátja ügyeiben. Isten veletek, s még egyszer áldjon a jobb sors, – s szeressetek még a síromba is, mint én a túl világba is szeretni foglak."

Sigmond. II.

III. Nejéhez írt levele.

„Pest, október 24. fél három órakor 1849. Kedves Poldi, szeretett lény! – Még egyet és a legszomorúbbat számodra. – Épen most írtam néhány sort az illető katonai hatóságnak, azt kérve, hogy testem családomnak adassék ki: nem kételkedem, hogy e kérésemet teljesítik. A szokás az, hogy az ily testeket a rokkantak palotájába szállítják, hol aztán felbonczolják. Ezt nem bánom; miért ne tanuljanak egy halott bonczolásán; de szívemet, mely hozzád és hozzátok úgy ragaszkodott, vétesd ki, égettesd hamuvá és egy kis ezüst edényben tartsd mindig magadnál bizonyságáéi annak, hogy halálom után is csak nálad és nálatok vagyok és maradok. Hidd el, kedves lelkem, Zsigának férfiúvá való nevelését ez neked meg fogja könnyebbíteni. Testemet azonban csöndben temettesd el a Váczi-út melletti temetőben; ültess fákat, és melléjük állíts sírkövet ezzel az egyszerű felírással: Báró Perény Sigmond; és ha majd jobb dolgotok lesz, mint most hinni okod van, a kedves fiút vezesd ki gyakran síromhoz, s oktasd folyton erkölcsi elvekre. És most éljetek boldogul, édes kedvesem. Isten legyen veletek, erősítsen meg benneteket a szenvedések elviseléséhez, és teljesítsd kérésemet, melyet előbbi két levelemben intéztem hozzád. Éljetek boldogul kedveseim. Isten áldása veletek és reátok! – Utolszor csókollak, de ép oly forrón és szeretettel, mint régenten, mikor a világ még mosolygott reánk. Adieu ma chére! Felejtsd az általam í.eked és anyádnak okozott kínokat, és bocsáss meg a hozzád holta után is hű férjnek, a téged forrón szerető Sigmondnak, és még egy csókot a kedves kis Zsigának. Isten veletek!*

Báró Parényi Sigmond.

U. I. Cséry, kit köszöntök, lesz szives ezt végrehajtani.

A kivégzés

A tiszteletet parancsoló ősz Perényit a pesti Újépületbe szállították, hogy hadbíróság elé állítsák. Kortársai közül többen egybehangzóan állították, hogy *„vallomását hidegen tette meg, önként bevallva, hogy a Függetlenségi Nyilatkozatot előmozdította."* Mikor felolvasták előtte a vádat, és védelemre szólították fel, így válaszolt a törvényszéknek: *„Panasszal élek, amennyiben a vád nem teljes: nyomatékosan kérem, tegyék hozzá, hogy elsőnek én nyomtattam írásba azt a határozatot, miszerint a Habsburg-Lotaringiai Házat a magyar tróntól megfosztottnak kell tekinteni."* A legsúlyosabb vád az volt ellene, hogy jelentős szerepet játszott a trónfosztásban, ezért felségárulásért kötél általi halálra és vagyonelkobzásra ítélték. Az ítéletet 1849. október 24-én hajtották végre Pesten, az Újépület mögött.

Néhány fennmaradt történet a kivégzés napjáról:

„Perényi Zsigmondot, aki midőn halálra Ítélték, tükröt kért, hogy szakállát rendbe hozhassa, mondván: nem akarom, hogy kuszált szakállam a hóhért munkájában akadályozza s nyugodtan ment a vérpadra."

Kivégzés Pesten

„Három vasba vert alakot kísért egy század gyalogság: Perényi Zsigmond bárót, Csernyus Manót és Szacsvay Pált. Mind a három büszkén, magasra emelt hajadon fővel haladt a vesztőhely felé. Nyomban utánuk jöttek a porkoláb a láncokon függő lakatok kulcsával és egy százados hadbíró. A lelkészek csak a kapuig kísérték az elítélteket. Először Szacsvaynak olvasta fel az auditor alig érthető, hadaró hangon az ítéletet. Szacsvay után Csernyus következett, s az egész idő alatt Perényi tíz lépésről nézte a rettentő jelenetet, s midőn rákerült a sor, láncait levették, tizenkét ezüst húszast nyújtott a hóhérnak, hogy hamar bánjon vele. Kérte, hogy a kötelet ne szorítsa hosszú fehér szakállához."

Egy másik történet arról szól, hogy a báró egy aranypénzt adott a hóhérnak azzal a kéréssel, hogy aranyóráját jutassa el családjának. Néhány esztendő múlva aztán az egykori hóhér kopogtatott a nagyszőlősi kastély ajtaján, és teljesítette az általa kivégzett magyar főúr utolsó kérést azzal, hogy az aranyórát visszaadta a családnak. Az óra jelenleg a Nemzeti Múzeumban található.

Perényi báró sírja a Kerepesi temetőben

Báró Perényi Zsigmond emlékezete

- Mellszobra Nagyszőlősön -

1867, a kiegyezés után, minden évben október 24-én hozzátartozók, rokonok, hazafiak emlékeztek meg a vértanú Perényi Zsigmondról. Több ízben megpróbálták szobrának felállítását is, de ez nem vezetett sikerhez. 1899-ben a nagyszőlősi Casinó elhatározta, hogy a továbbiakban vállalja az ünnepség megrendezését.

1906. október 24-én országos jelentőségű Perényi ünnepeket rendeztek. Ekkor avatták fel a vértanú Perényi Zsigmond mellszobrát Nagyszőlősön, a vármegyeháza előtt. Kilenc órakor gyászistentiszteletet tartottak, valamivel később megkezdődött a vármegye rendkívüli közgyűlése, melyen Buttykay Viktor tartott emlékbeszédet. Ezután megkezdődött a szoboravatási ünnepség. A méltató beszédet Szentpály István nyugalmazott alispán tartotta. A szobrot Bicsky István alispán vette át. A vendégek között ott voltak a család tagjai is: fia, báró Perényi Zsigmond, Ugocsa megye egykori főispánja, másik fia Zsigmond, máramarosi főispán. A szobor alkotója Székely Ernő.

A cseh hatalom alatt a szobor a rombolási korszakot átvészelte, de a sztálinista terrornak áldozata lett, s hányódott különböző helyeken, míg a Nagyszőlősi Városi Múzeum raktárában bukkantak rá. 1991-ben újra felavatták a szabadságharc vértanúja emlékművét a Perényi Zsigmond Középiskola előtt. 1999 augusztusában ismeretlen tettesek megrongálták. Halaszthatatlanná vált a mellszobor biztonságos rögzítése, hogy elejét vegyék a további lopási kísérleteknek.

<u>Az öt méter magas emlékmű talpazatának felirata:</u>

Báró Perényi Zsigmond
volt felsőház elnöke
1848-1849.
Aki vértanú halált szenvedett 1849.
október 24-én
a budapesti Újépületben.
„Te kimagasló alak, ki korodban oly páratlanul
egyedül állasz, leborulok emléked előtt,
mesterem”
Kossuth Lajos

- Emléktábla Nagyszőlősön a Perényi kastély falán -

Keresztyén Balázs a Nagyszőlősi Bartók Béla Művelődési Kör elnöke kezdeményezésére **1989. október 6-án** emléktáblát helyeztek el a Perényi kastély falán. 1990-ben a nagyszőlősi magyar iskola önállóságát visszaállították, mely 1991-ben a Perényi kastélyba költözött és felvette a Perényi Zsigmond nevet.

- Kossuth-szobor Debrecen -

A szobor központi alakja Kossuth Lajos. Az irónt és jegyzeteit kezében tartó mellékalak Szacsvay Imre, aki az országgyűlés jegyzőjeként a Függetlenségi Nyilatkozat szerkesztője volt. Mellette pedig a főrendiház másodelnökének, báró Perényi Zsigmondnak a szobra. Mögöttük magasodik Könyves Tóth Mihály Kossuth-párti tábori lelkész alakja. Kossuth alakjától jobbra a vörössipkás ezred zászlótartó katonája a csatába indulva búcsúzik édesanyjától.

<u>Az emléktábla szövege magyar és ukrán nyelven olvasható:</u>

"Neked, te kimagasló alak,
ki abból az időből oly páratlan
egyedül állasz,
neked leborulok emléked előtt...
Mesterem!"
Kossuth L.
Ebben az épületben élt
br. Perényi Zsigmond
1783-1849
Az 1848 – 1849-es
forradalom és
szabadságharc vértanúja
Állíttatta a Nagyszőlősi Bartók
Béla Művelődési Kör.
1989. X. 6.

- Sírhely /Kerepes úti temető - Nemzeti sírkert/ -

Kerepes úti temető – Jobb oldali falsírboltok
J. 325: Perényi báró **Perényi Zsigmond** (liberális politikus, alispán, királyi tanácsos, Ugocsa vármegye főispánja; 1848-ban az Országgyűlés felsőházának másodelnöke, majd elnöke, az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja, 1849-ben a hétszemélyes tábla elnöke; az MTA tagja; a szabadságharc egyik pesti vértanúja) 1783-1849. Sírfelirata:

„Meghalt, mert hazáját életénél jobban szerette"

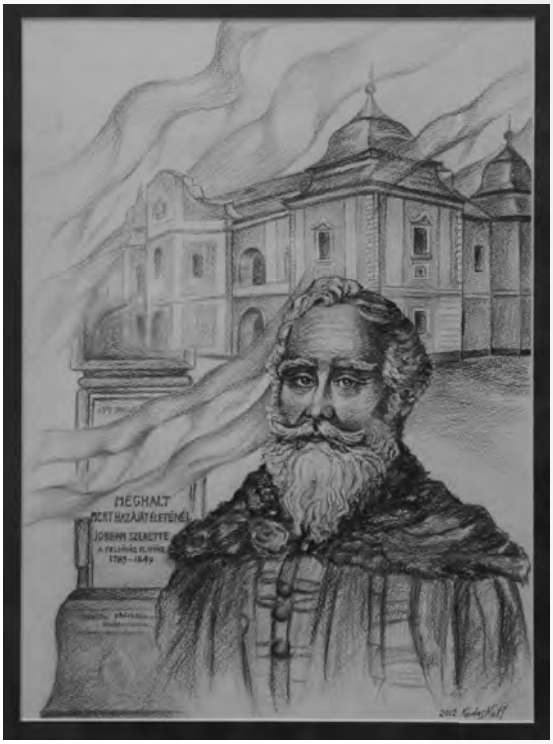

Kádas Katalin – beregszászi festőművész alkotásai

Kárpátok Művészeti
és Kulturális Egyesület

Emlékalbum

Báró Perényi Zsigmond
(1783-1849)

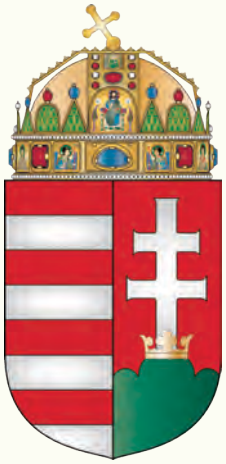

Összeállította és szerkesztette:

Őry László

Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület elnöke

Illusztrációk:

Szeifried Zoltán **(belső lapok)** *festőművész-grafikus*

Lakatos Tamás **(borító)** *festőművész-grafikus*

Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület tagjai

Nyomdai előkészítés:

Marschalkó Szilárd

Támogató:

Nemzeti Együttműködési Alap

Nemzeti Összetartozás Kollégium